

Fenex – advies juridische relaties zonder rechtstreekse overeenkomst

Als de expediteur een overeenkomst sluit met een opdrachtgever is het duidelijk dat hier voor zowel de expediteur als de opdrachtgever rechten en plichten aan verbonden zijn. Het fijne hieraan is dat beide partijen dit weten, en dat als de overeenkomst duidelijk en volledig is, ook goed weten wat hun rechten en plichten zijn. Er zijn ook situaties waarin een expediteur rechten en/of plichten verkrijgt, zonder dat de expediteur een overeenkomst is aangegaan. Deze situaties zullen in dit adviesdocument beknopt aan de orde komen.

1. Derdenbeding

Een overeenkomst tussen twee partijen kan een bepaling bevatten ten gunste van een derde. Dit wordt een derdenbeding genoemd. In vervoerovereenkomsten komt dit veelvuldig voor. De shipper en vervoerder spreken af om de goederen aan de consignee (derde) af te leveren. Als de consignee de goederen komt ophalen, treedt hij toe tot de overeenkomst en is hij gebonden aan de overeenkomst zoals gesloten tussen shipper en vervoerder. Een derdenbeding is niet exclusief voorbehouden aan vervoerovereenkomsten.

Een derdenbeding kan in iedere overeenkomst staan en zelfs mondeling of stilzwijgend worden afgesproken (al valt dit wel moeilijk te bewijzen). Of sprake is van een derdenbeding is een kwestie van uitleg van de overeenkomst tussen de contractspartijen. Zo heeft de Hoge Raad bepaald dat van belang is wat partijen hebben bedoeld.

de zin die partijen in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs aan deze bepalingen mochten toekennen en op hetgeen zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten. Daarbij kan mede van belang zijn tot welke maatschappelijke kringen partijen behoren en welke rechtskennis van zodanige partijen kan worden verwacht.

Een derdenbeding hoeft niet altijd in te houden dat een derde iets van een contractspartij mag verkrijgen. Een derdenbeding kan ook inhouden dat de derde een beroep mag doen op de beperking van aansprakelijkheid die in een overeenkomst is opgenomen. Het gaat erom dat sprake is van een bepaling die een ander dan de contractspartijen (de derde) een voordeel oplevert. Maar, aan dit voordeel voor de derde, mag ook een nadeel verbonden zijn. Om de link naar de vervoerovereenkomst te maken: aan het voordeel van de derde om afgifte van de goederen te verkrijgen, kan het nadeel verbonden zijn om kosten die ten aanzien van de goederen zijn gemaakt te moeten betalen. De derde kan overigens niet meer rechten aan de overeenkomst ontfemen dan de originele contractspartijen, en zodoende dus bijvoorbeeld niet meer schade vergoed krijgen dan een partij op grond van die overeenkomst zou moeten vergoeden.

Het feit dat de overeenkomst een derdenbeding bevat, betekent niet dat de derde ook direct partij is bij die overeenkomst. In ieder geval moet de derde kennis hebben van het derdenbeding. Hij moet dus weten dat de overeenkomst ten behoeve van hem een voordeel inhoudt. Als het derdenbeding naast een voordeel ook een nadeel inhoudt, wordt de derde pas partij bij de overeenkomst als hij het beding heeft aanvaard. Bijvoorbeeld door het vorderen van nakoming. Als we dan de link naar de vervoerovereenkomst trekken, wordt de derde (de consignee) partij bij de vervoerovereenkomst als de derde afgifte van de goederen vraagt, of vervangende schadevergoeding.

Let op: in 2014 heeft de rechtbank Rotterdam, in een zaak betreffende de toetreding tot de seawaybill, geoordeeld dat niet van belang is of de derde bekend is met de gehele overeenkomst, en

dus bijvoorbeeld de algemene voorwaarden (terms & conditions) heeft ontvangen. De uitspraak, Frio Hellenic, met name ro. 4.6 (ECLI:NL:RBROT:2014:6015), kun je [hier](#) lezen.

2. Onrechtmatige daad

De naam zegt het al, het moet om een daad gaan die onrechtmatig is. Dit is enorm ruim en van toepassing op allerlei situaties. Denk bijvoorbeeld aan een verkeersongeval waarbij een auto door rood rijdt en daarbij een andere auto beschadigt. Er is geen rechtsrelatie. Sterker nog, beide partijen kennen elkaar niet eens. Toch leidt deze gebeurtenis ertoe dat de berijder van de auto die door rood reed, de schade aan de eigenaar van de andere auto moet vergoeden.

Er zijn ontelbare situaties denkbaar waarin een beroep kan worden gedaan op dit juridische leerstuk. Bij bedrijven zie je vaak dat dit leerstuk gebruikt wordt in het kader van oneerlijke handelspraktijken, denk aan ongerechtvaardigde concurrentie (bijvoorbeeld door het vrijgeven van bedrijfsgeheimen of het wegnemen van klanten), misleidende reclames, schending van het mededingingsrecht, etc. Rechtspraak en literatuur zijn er in overvloed. Hier zal daarom slechts een tipje van de sluier worden opgelegd om aan te geven op welke situaties de onrechtmatige daad ongeveer ziet.

Er zijn vijf eisen. Er moet sprake zijn van (1) een onrechtmatige daad, die (2) toe te rekenen valt aan de dader, (3) waardoor (causaal verband) (4) schade is ontstaan, waarbij (5) de door de dader geschonden norm strekt ter bescherming van het belang van degene die schade lijdt (relativiteit).

Het leerstuk van de onrechtmatige daad ziet dus op schadevergoeding. Iemand (dit kan een persoon, maar ook een bedrijf zijn) moet iets doen (of juist niet doen) waardoor een ander (dit kan ook een persoon of een bedrijf zijn) schade lijdt. Dat doen of nalaten kan (1) een inbreuk op een recht zijn, (2) in strijd zijn met een wettelijke plicht of in strijd zijn met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt. Daarnaast moet de daad ook toerekenbaar zijn aan de dader. Dat is bijvoorbeeld niet het geval als een beroep kan worden gedaan op een rechtvaardigingsgrond (bijvoorbeeld op grond van de wet, zoals een ambtelijk bevel), of een schulduitsluitingsgrond (bijvoorbeeld een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel waarop mocht worden vertrouwd).

Door het relativiteitsvereiste wordt de keten van schadelijdende personen beperkt. Stel: een dief steelt de Nachtwacht. De dief wordt gevonden, de Nachtwacht niet. Die dief blijkt toerekenbaar te hebben gehandeld. De gemeente Amsterdam (de eigenaar van de Nachtwacht) lijdt schade. De dief heeft inbreuk gepleegd op het eigendomsrecht van de gemeente Amsterdam. De geschonden norm (gij zult niet stelen) strekt ter bescherming van het eigendomsrecht. Of het Rijksmuseum ook schade kan vorderen, is zeer discutabel. De norm 'gij zult niet stelen' strekt immers niet tot bescherming van het belang van een museum om bezoekers te trekken met een zeer vooraanstaand kunstwerk (nog los van de vraag dat bewezen moet worden dat het Rijksmuseum schade lijdt door het ontbreken van de Nachtwacht, en dus dat het ontbreken van de Nachtwacht leidt tot minder bezoekers).

Mogelijk is er een andere norm die de dief geschonden heeft (de dief kan immers meerdere normen geschonden hebben), die wel strekt ter bescherming van het belang van het museum. Wellicht dat betoogd kan worden dat de dief in strijd heeft gehandeld met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betamelijk is. Maar dan moeten voldoende feiten en omstandigheden worden aangehaald om aan te tonen dat hiervan sprake is. Dat lijkt een lastige opgave. Daarnaast kunnen er anderen zijn die schade hebben

geleden. Mensen die de Nachtwacht willen bezoeken, lering willen trekken uit het schilderij etc. Deze mensen zullen hoogstwaarschijnlijk niet op grond van de onrechtmatige daad hun schade vergoed kunnen krijgen. Ook al zou kunnen worden bewezen dat zij schade geleden hebben en dat deze veroorzaakt is door de dief, dan nog zal zeer waarschijnlijk niet kunnen worden aangetoond dat de geschonden norm strekt ter bescherming van het belang van de bezoekers van de nachtwacht.

3. Zaakwaarneming

Bij zaakwaarneming moet je denken aan iemand die de belangen van een ander behartigt, zonder dat hier een overeenkomst aan ten grondslag ligt. De omstandigheden van het geval moeten het ingrijpen door de belangenbehartiger rechtvaardigen. Het kan gaan om het redden van een persoon of een zaak, maar ook om het verrichten van een rechtshandeling (zoals het sluiten van een overeenkomst op eigen naam, of op naam van de belanghebbende).

Stel, je ziet dat een onbekende een steen door de ruit van de burens gooit en er snel vandoor gaat. De burens zijn op vakantie. Je hebt dan het recht om maatregelen te treffen dat er in het huis van de burens niet ingebroken wordt. Bijvoorbeeld door er zelf een houten plank tegenaan te timmeren, of om een glazenwasser te contracteren die het raam van de burens vervangt. Er moet dan wel rekening en verantwoording aan de burens worden afgelegd. De belanghebbende is vervolgens verplicht om de schade (met name de kosten) te vergoeden, voor zover zijn belang naar behoren is behartigd. Als de zaakwaarnemer in de uitoefening van een beroep of bedrijf heeft gehandeld, is de belanghebbende ook verplicht om vergoeding te betalen.

Als expediteur zou je ook met zaakwaarneming te maken kunnen krijgen. Bijvoorbeeld als je als verzendexpediteur de goederen aanneemt van een wegvervoerder, en je ziet dat de goederen niet goed verpakt zijn voor het vervolgtraject die de goederen nog te wacht staat. Uiteraard zul je hier als expediteur eerst contact over opnemen met de klant, maar stel dat het niet lukt en de goederen moeten snel weer uitgeslagen worden voor het vervolgtraject, dan kun je op grond van zaakwaarneming zelf beslissingen nemen. De omstandigheden van het geval moeten het ingrijpen wel rechtvaardigen.

4. Onverschuldigde betaling

Anders dan je zou verwachten ziet de onverschuldigde betaling niet alleen op betaling in geld. Het gaat om alle prestaties die zonder rechtsgrond zijn geleverd. Denk hierbij aan het overmaken op de verkeerde rekening van geld (nu lastiger omdat naam en IBAN worden vergeleken, maar in het verleden kwam dit veelvuldig voor) of het afleveren van goederen aan het verkeerde adres. Van betaling en ontvangst kan ook dan sprake zijn, als de prestant zich niet realiseerde dat hij betaalde (bijvoorbeeld bij vervoer van verstekeling) en/of de ontvanger zich niet realiseerde dat hij ontving.

Het leerstuk van de onverschuldigde betaling strekt ertoe om het betaalde naar de juiste persoon te laten gaan. Dus het geld op de juiste rekening, de goederen aan het juiste adres. Bij de terugbetaling moet wel rekening gehouden worden met de redelijkheid en billijkheid. Er zijn dus uitzonderingen op het recht op (volledige) terugbetaling. Denk bijvoorbeeld aan de situatie waarin degene aan wie onverschuldigd is betaald geen rekening behoefde te houden met een terugvordering.

Er mag geen sprake zijn van een rechtsverhouding op grond waarvan de betaling heeft plaatsgevonden. Bijvoorbeeld als de overeenkomst nietig blijkt, een vermeende schuld wordt betaald (bijvoorbeeld een factuur die reeds eerder was betaald), de schuld van een ander

wordt voldaan (terwijl je zelf dacht schuldenaar te zijn), aan de verkeerde persoon presteert, of de onderliggende overeenkomst later met terugwerkende kracht komt te vervallen (bijvoorbeeld bij ontbinding, vernietiging of rechterlijke wijziging).

Van onverschuldigde betaling is geen sprake als bijvoorbeeld vóór de vervaldag wordt betaald (stel je hebt 30 dagen en je betaald na 2 dagen, terwijl je gebruik had willen maken van de volledige betaaltermijn) of als een natuurlijke verbintenis wordt voldaan (bijvoorbeeld je betaald een schade die eigenlijk al verjaard was).

Anders dan je wellicht zou denken is het niet degene die de prestatie had moeten ontvangen die gerechtigd is tot het instellen van een vordering tot onverschuldigde betaling. Degene die onverschuldigd heeft betaald heeft het recht om terugbetaling te vorderen van degene die de onverschuldigde betaling heeft ontvangen.

Degene die de onverschuldigde betaling heeft ontvangen en moet teruggeven heeft recht op vergoeding van kosten van de ontvangst en de teruggave. Als bijvoorbeeld goederen bij een verkeerd warehouse zijn beland heeft het warehouse het recht om kosten van inslag, tijdelijke opslag en uitslag te vorderen. Maar ook vergoeding van invoerrechten, transportkosten e.d. kunnen aan de orde zijn.

5. Ongerechtvaardigde verrijking

Ongerechtvaardigde verrijking verschilt van de onverschuldigde betaling omdat bij ongerechtvaardigde verrijking niet wordt teruggevorderd, maar schadevergoeding wordt gevorderd. Denk hierbij aan een schilder van de kozijnen, die per ongeluk het huis van de burens heeft geschilderd. De burens zijn hierdoor verrijkt ten koste van de opdrachtgever van de schilder. De burens moeten de schade vergoeden ter hoogte van de verrijking, voor zover dit redelijk is.

Bij verrijking moet zowel gedacht worden aan waardevermindering als aan besparing van kosten. De verarming van de ander kan zowel gelegen zijn in geleden verliezen als gederfde winst. Het beoordelingsmoment is het moment dat de winst van de een, ten koste gaat van het verlies van de ander. Al kunnen toekomstige omstandigheden wel worden meegenomen (bijvoorbeeld een hogere verrijking of omstandigheden die de verrijking verminderen zonder schuld van de verrijkte).

Er is geen sprake van ongerechtvaardigde verrijking als sprake is van een te lage prijs. Hier rechtvaardigt de gegeven toestemming (overeenkomst) de verrijking. Ook kan de wet bepaalde verrijkingen rechtvaardigen, bijvoorbeeld als sprake is van verkrijging te goeder trouw.

Voor expediteurs kan het interessant zijn hoe het zit met verrijking van een door hen gehuurd object. Als sprake is van een geoorloofde verandering of toevoeging, kan een beroep worden gedaan op de regeling voor ongerechtvaardigde verrijking (mits partijen hierover niets anders zijn overeengekomen, en aan de voorwaarden voor ongerechtvaardigde verrijking wordt voldaan).

Als aan de eisen is voldaan, is de verrijkte verplicht om de schade aan de ander te vergoeden tot het bedrag van de verrijking. Als de schade van de ander minder is dan het bedrag van de verrijking, wordt dus de schade van de ander vergoed. Als de schade van de ander meer is dan het bedrag van de verrijking, hoeft de verrijkte niet meer te vergoeden dan het bedrag van de verrijking. Verder geldt er nog een redelijkheidstoets. Zo zou een rechter kunnen oordelen dat een verrijkingvergoeding onredelijk is omdat zij in strijd zou komen met

de strekking van bepaalde bepalingen (denk hierbij aan consumentenbeschermende bepalingen).

6. Slot

Uiteraard zijn er pagina's volgeschreven over de hierboven omschreven juridische leerstukken, en is hier veel rechtspraak over te vinden. De hoofdlijnen zijn hierboven uitgeschreven. Voor specifieke situaties is het verstandig om hier nader advies over in te winnen, bijvoorbeeld via de juristen van TLN via info@tln.nl of 088 – 4567 567.